



Invalidiliiton huomioita sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasoselle

Hallitusohjelmassa on hyviä esityksiä sosiaaliturvajärjestelmän selkiyttämistä ja vammaisten henkilöiden työllistämistä, mutta samaan aikaan sopeutustoimet osuvat rajusti moniin vammaisiin. YK:n vammaissopimuksen mukaisesti on vammaiset henkilöt ja heitä edustavat järjestöt osallistettava, kun käsitellään heitä koskevia aiheita. Järjestöillä on asiantuntemusta etuusjärjestelmän haasteista ja uudistusten vaikutuksista eri ihmisryhmiin.

Sosiaaliturvan leikkauksista

Hallituksen esittämien sopeutustoimien yhteisvaikutukset heikoimmassa asemassa oleville ovat huolestuttavia. Täsmällisten vaikutusarvioiden tekeminen esimerkiksi vammaisvaikutusten selvittämiseksi on tarpeen. Terveystuon asiakasmaksujen korotus ja lääkkeiden hinnan arvonlisäverokorotus vaikuttavat erityisesti kaikkein pienituloisimpien elämään. Lääkekorvausten vuosiomavastuun jakaminen osiin puolestaan helpottaa pienituloisten lääkkeen käyttäjien arkea.

Budjettilakiesityksissä lausuntoaajat olivat valitettavan lyhyitä, eikä yhtä esitystä lukuun ottamatta lausuntopyyntöjä toimitettu vammaisjärjestöille. YK:n vammaisyleissopimus kuitenkin velvoittaa kuulemaan vammaisjärjestöjä silloin, kun käsitellään vammaisia henkilöitä koskevia asioita.

Vammaisetuudet ja kuntoutusetuudet

On myönteistä, että hallitusohjelmaan kirjatut indeksijäädätykset eivät koske vammaisetuuksia, joita saavat henkilöt ovat muutenkin usein taloudellisesti heikommassa asemassa ja heillä on paljon terveydenhuoltoon liittyviä kustannuksia. Vammaisetuuksien saajat ovat usein myös toimeentulotuen saajia. Pitkällä aikavälillä vammaisetuuksien tasoa tulisi korottaa.

Kuntoutusetuuksiin suunniteltuja muutoksia ei tule toteuttaa. Leikkaukset Kelan kuntoutusetuuksiin heikentävät vammaisten henkilöiden kuntoutumista, toiminta-, työ- ja opiskelukykyä sekä arjessa selviämisen edellytyksiä. Toimiva sosiaaliturva vähentää kalliimpien korjaavien palveluiden tarvetta, pitkittynyttä toimeentulotuen käyttöä ja muita menoja, joita syntyy sosiaalisten ongelmien hoidosta.

Sosiaaliturvakomiteasta

Invalidiliitto kannattaa perusturvan yleistuen mallin kehittämistä ja Kelan etuusehdotuksen käyttöönottoa etuusjärjestelmää selkeytettäessä. Vammaisvaikutukset on huomioitava arvioitaessa eri yhtenäistämisvaihtoehtoja. YK:n vammaissopimuksen myötä tulisi noudattaa ihmisoikeusperusteista laintulkintaa. Tämä tarkoittaa, että valitaan kahdesta vaihtoehdosta se, joka parhaiten edistää vammaisen henkilön ihmisoikeuksia, kuten oikeutta työllistymiseen työnteon tai yrittäjyyden kautta.

Työkyvyttömyyseläkkeen lineaarinen malli

Invalidiliitto pitää hyvänä hallitusohjelmakirjausta julkisen talouden kannalta kustannustehokkaasta osatyökyvyttömyyseläkkeen ja täyden työkyvyttömyyseläkkeen lineaarimallista, joka tukee palkan ja eläkkeen yhteensovittamista niin, että työnteko kannattaa aina. Tämä on ollut jo pitkään vammaisjärjestöjen tavoitteena. Nykyjärjestelmää tulisi kehittää siten, että kun ansiotulot ylittävät nykyiset ansiorajat, eläke vähenee maltillisesti ja tarjoaa näin työelämässä pysymiseen kannustavan



vähemmän tuloissa. Jotta kaikkien työpanosta pystytään hyödyntämään täysimääräisesti, on osatyökykyisten työllistymistä parannettava lisäämällä heidän mahdollisuuksiaan tehdä osa-aikatyötä. Kokoaikatyö ei ole mahdollista kaikille. Invalidiliitto toivoo, että lineaarisen mallin valmistelu käynnistyy mahdollisimman pian.

Esimerkki: Osatyökyvyttömyyseläkkeen saajalle on määritelty tietty ansioraja. Usein ansiotulot ovat lähellä ansiorajaa, mutta TES-yleiskorotuksen myötä työaika on vähennettävä, ettei ansioraja ylity. Ansiorajalla ei ole siis mitään tekemistä työkyvyn kanssa. Työkyky sallisi edelleen tehdä tietyn määrän tunteja, mutta eläkejärjestelmä pakottaa vähentämään työaika. Kansaneläkettä työkyvyttömyyseläkkeenä saavalle järjestelmä näyttäytyy myös epäoikeudenmukaisena. Ansioita voi olla saman verran kuin takuueläkettä, mutta pienestäkin ylityksestä menettää eläkkeensä. Kelan työkyvyttömyyseläkettä saava ei kykene kokoaikaiseen työhön, joten ei ole mahdollista lisätä työntekoa niin, että eläkkeen jättämän aukon saisi kompensoitua.

Yksityisten terveystalvveluiden sairausvakuutuslain mukaan korvattavat matkat

Yksityisen terveydenhuollon käynneistä maksettavat sv-korvaukset poistuivat pääosin 1.1.2023. Matkakorvausten lakkauttaminen on käytännössä johtanut siihen, että pienituloisilla ja vähävaraisilla henkilöillä, joista monet ovat vammaisia, ei ole mahdollisuutta käyttää yksityisen terveydenhuollon palveluja. Inva- tai esteettömän taksin kustannukset ovat moninkertaiset verrattuna tavalliseen taksiin tai julkiseen liikenteeseen, jotka eivät ole vaihtoehtoja vaikeavammaisille henkilöille.

Invalidiliitto näkee budjettiriihessä päätetyn Kela-korvausten korottamisen myönteisenä siinä tapauksessa, että se auttaa lyhentämään perusterveydenhuollon jonoja ja helpottamaan hoitoon pääsyä. Samaan aikaan on varmistettava, että myös ne kansalaiset, joilla ei ole mahdollisuutta hakeutua yksityislääkärin vastaanotolle, saavat tarvitsemansa palvelut kohtuullisessa ajassa.

Kelan vaativa lääkinällinen kuntoutus

Vammainen henkilö tarvitsee säännöllisesti ja riittävästi ammattilaisen toteuttamaa kuntoutusta toimintakykynsä (esim. työssäkäyntiin liittyen) ylläpitämiseksi. Kuntoutusmäärärahoja tulee lisätä.

Vaikeavammaisten ihmisten yksilöllisen tarpeen mukainen vaikuttava lääkinällinen kuntoutus tukee hallitusohjelman tavoitteita palvelujärjestelmän vaikuttavuudesta ja kustannustehokkuudesta. Asianmukainen kuntoutus on ennaltaehkäisevää toimintaa, jonka merkitystä hallitusohjelma korostaa. On erinomaista, että kuntoutuksen uudistamista jatketaan monikanavarahoitus säilyttäen, kuntoutuskomitean ehdotusten ja vuosille 2023-27 laaditun suunnitelman mukaisesti.

Hallitusohjelmakirjaus erilaisten käyttäjäryhmien tarpeisiin vastaamisesta ja perusoikeuksien yhdenvertaisen toteutumisen parantamisesta sekä palveluiden saatavuuden kehittämisestä on tärkeä. Asiakkaan kokonaiselämäntilanteen huomiointi tukee palvelujen oikeaa mitoitusta ja kohdentamista, vähentää palveluiden päällekkäisyyksiä (säästämahdollisuus) ja tukee asiakkaiden itsenäisyyttä.

Ranja Alava, juristi, ranja.alava@invalidiliitto.fi, 0444656050

Laura Andersson, yhteiskuntasuhdejohtaja, laura.andersson@invalidiliitto.fi, 0407517225

Janne Juvakka, toimitusjohtaja, janne.juvakka@invalidiliitto.fi, 0405917098

Pirkko Kuusela, liittohallituksen pj, pirkko.kuusela@gmail.com, 0405726296